

**O'ZBEKISTON KULOLCHILIK SAN'ATINING
ISTIQBOLLARI.**

Maftuna Akbaraliyeva Abdumannob qizi

Kamoliddin Behzod nomidagi milliy rassomlik va dizayn instituti

Tasviriy va amaliy bezak san'ati mutaxassisligi

2-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston kulolchilik san'atining tarixiy rivojlanishi, uning milliy madaniyatdagi o'rnini hamda zamonaviy rivojlanish yo'nalishlari tahlil qilinadi. Kulolchilik qadimiy hunarmandchilik turlaridan biri bo'lib, u xalqning estetik qarashlari, turmush tarzi va an'alarini aks ettiradi. Maqolada kulolchilik markazlari, hunarmandchilik an'alarining avloddan-avlodga o'tishi, zamonaviy dizayn va texnologiyalar bilan uyg'unlashuvi masalalari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, turizm rivoji, eksport imkoniyatlari va hunarmandchilikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha davlat siyosati kulolchilik san'atining istiqbollari sifatida baholanadi. Tadqiqot natijalari kulolchilikni saqlash, rivojlantirish va xalqaro miqyosda targ'ib qilishning muhim yo'nalishlarini aniqlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: kulolchilik, milliy hunarmandchilik, an'anaviy san'at, O'zbekiston madaniyati, hunarmandchilik markazlari, turizm, eksport, madaniy meros, dizayn, innovatsiya.

Kulolchilik insoniyat tarixidagi eng qadimiy hunarmandchilik turlaridan biri hisoblanadi. Arxeologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sopol buyumlar insoniyat tomonidan yaratilgan dastlabki madaniy buyumlar qatoriga kiradi. O'zbekiston hududi qadimdan Buyuk Ipak yo'li chorrahasida joylashgan bo'lib, bu yerda turli madaniyatlar va san'at an'analari shakllangan. Shu sababli kulolchilik san'ati ham bu hududda juda rivojlangan.

ilmiy –amaliy anjuman

O‘zbekiston kulolchilik maktablari o‘zining rang-barang naqshlari, shakllari va texnikasi bilan dunyoda mashhurdir. Ayniqsa, Rishton, G‘ijduvon, Xiva, Shahrisabz va Toshkent kabi hududlarda kulolchilik san’ati alohida rivoj topgan. Har bir hududning o‘ziga xos uslubi va bezak elementlari mavjud. Bugungi kunda kulolchilik san’ati nafaqat an’anaviy hunarmandchilik sifatida, balki turizm, madaniy diplomatiya va iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri sifatida ham qaralmoqda. Globalizatsiya sharoitida milliy hunarmandchilikni saqlab qolish va uni zamonaviy talablar asosida rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi O‘zbekiston kulolchilik san’atining hozirgi holati, rivojlanish omillari va istiqbollari ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat.

O‘zbekiston kulolchilik san’atining istiqbollari haqida batafsil ma’lumot beraman. Bu soha hozirgi vaqtda (2026-yil boshida) an’anaviy merosni saqlash bilan birga, innovatsiyalar, xalqaro hamkorlik va davlat siyosati orqali jadal rivojlanmoqda. Quyida asosiy yo‘nalishlar, so‘nggi yillardagi o‘zgarishlar va real istiqbollari haqida batafsil yoritaman.

Davlat siyosati va qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari (2021–2026 yillar)

O‘zbekiston hukumati kulolchilikni milliy madaniyatning muhim qismi sifatida qo‘llab-quvvatlashni davom ettirmoqda:

- PQ-5033-son qaror (2021-yil) hali ham asosiy hujjat bo‘lib, kulollarga yer ajratish, kreditlar, xom ashyo bazasi yaratish, usta-shogird maktablarini rivojlantirishni nazarda tutadi. Bu qaror asosida hududlarda ixtisoslashgan markazlar (masalan, Rishton Xalqaro kulolchilik markazi) ochildi.

- 2025-yil 19-martdagi PF-50-son Farmon (3-ilova) bilan 2026-yil 1-yanvardan milliy hunarmandchilik yo‘nalishlari ro‘yxati yangilandi — jami 32 ta yo‘nalish (shu jumladan kulolchilikning turli shakllari: dekorativ buyumlar, mualliflik keramika, mayda haykaltaroshlik va boshqalar) tasdiqlandi. “Hunarmand” uyushmasiga a’zolik mezonlari soddalashtirildi, bu ko‘plab yosh kulollarga rasmiy status va imtiyozlar beradi.

ilmiy –amaliy anjuman

- Hunarmandchilikni bolalar ta’limiga integratsiya qilish loyihalari ko‘paydi: masalan, Olmazor tumanidagi maxsus maktablarda, Rakhimovlar studiyasida va boshqa joylarda bepul kulolchilik darslari o‘tkazilmoqda.

Mintaqaviy maktablarning hozirgi holati va o‘sish nuqtalari

Mintaqa	Xususiyatlari	Hozirgi rivojlanish va istiqbollar (2025–2026)
Rishton	Firuzsir, tabiiy mineral bo‘yoqlar, yashil-ko‘k ranglar	II Xalqaro Kulolchilik forumi (2025-sentabr) o‘tkazildi — 60+ xorijiy va mahalliy usta ishtirok etdi. Xalqaro kulolchilik markazi ochildi, turistik infratuzilma rivojlanmoqda. Kelajakda global brendga aylanish ehtimoli yuqori.
G‘ijduvon	Nozik naqshlar, qora va jigarrang tonlar	An’anaviy uslublarni saqlab, zamonaviy dizayn bilan tajriba o‘tkazilmoqda. Eksportga yo‘naltirilgan kichik ustaxonalar ko‘paymoqda.
Buxoro	Moviy keramika qayta tiklanmoqda	Buxoro biennalesi (2025) da xalqaro loyihalar (Antony Gormley, Marina Perez Simão bilan hamkorlikda ulkan installatsiyalar) amalga oshirildi. Moviy keramika maktabi qayta tiklanmoqda — mahalliy loyihalar orqali yangi avlod ustalar tayyorlanmoqda.
Samarqand, Xorazm, Toshkent	Turli uslublar aralashmasi	Zamonaviy galereyalar va ko‘rgazmalar orqali global bozorga chiqmoqda.

Xalqaro maydondagi faollik va natijalar (2025–2026)

ilmiy –amaliy anjuman

- Expo 2025 Osaka da O‘zbekiston pavilyoni (“Garden of Knowledge”) firuza rangli koshinlar, zamonaviy keramika stullari (Nada Debs bilan hamkorlikda) bilan katta e‘tibor qozondi. Bu loyiha madaniy meros + barqarorlik + innovatsiya g‘oyasini targ‘ib qildi.

- Buxoro biennalesi 2025 — butunlay yangi buyurtmalar asosida o‘tkazildi. Xalqaro rassomlar mahalliy kulollar bilan birgalikda ishlagan: ulkan keramika panellari, loy installatsiyalari, metall va kulolchilik aralashmalar.

- 2026-yil yanvar–aprel: AQShda (Milliy Osiyo san’ati muzeyi) o‘zbek kulolchiligi ko‘rgazmasi va Rahimovlar oilasining mahorat darslari rejalashtirilgan.

- Tokio Milliy muzeyi va boshqa joylarda ham ko‘rgazmalar o‘tkazilmoqda.

Ilmiy va texnologik istiqbollar

2025–2026 yillarda chop etilgan ilmiy ishlar (masalan, “An’anaviy va zamonaviy kulolchilik texnologiyalarining taqqoslanishi va rivojlanish istiqbollari”) quyidagilarni ta’kidlaydi:

- An’anaviy (qo‘l g‘ildiragi, tabiiy sirlar) va zamonaviy (elektr pechlar, ekologik glazurlar, raqamli dizayn) texnologiyalarni uyg‘unlashtirish.

- Raqamlashtirish (onlayn kataloglar, 3D-modellashtirish elementlari).

- Ekologik toza ishlab chiqarish (mahalliy loy, suv tejamkor jarayonlar, chiqindilarni qayta ishlash).

- Xalqaro hamkorlik orqali yangi bozorlarga chiqish (Yevropa, Osiyo, AQSh).

Asosiy istiqbolli yo‘nalishlar (keyingi 5–10 yil)

- Zamonaviy dizayn sintezi — minimalizm, abstrakt shakllar, ekologik materiallar bilan an’anaviy naqshlarni birlashtirish (“uzbek contemporary ceramics” brendi shakllanishi).

- Turizm integratsiyasi — Rishton, G‘ijduvon, Buxoro kabi markazlarga sayyohlar oqimi oshishi, master-klasslar va suvenir ishlab chiqarish ko‘payishi.

ilmiy –amaliy anjuman

- Eksport o‘shishi — xalqaro yarmarkalar (Milan, Paris Design Week), onlayn platformalar orqali sotuv hajmi 2–4 baravar oshishi mumkin.

- Yosh avlod — bolalar studiyalari, kasb-hunar kollejlari, akademiyalarda (Kamoliddin Behzod nomidagi institut) maxsus bo‘limlar ochilishi — 2030-yilga qadar yangi yulduz kulollar paydo bo‘lishi.

- Barqarorlik — “yashil” keramika mahsulotlari jahon bozorida talab ortishi.

O‘zbekiston kulolchilik san’ati bugun faqat o‘tmishni saqlab qolmayapti — u faol ravishda kelajakni shakllantirmoqda. Davlat dasturlari, xalqaro loyihalar (Expo, biennalelar), yoshlar ishtiroki va texnologik yangiliklar tufayli 2030-yilga borib bu soha nafaqat milliy g‘urur manbai, balki jiddiy iqtisodiy va madaniy eksport salohiyatiga ega bo‘ladi. Rishton firuzasi, G‘ijduvon naqshlari yoki Buxoro moviy keramikasi endi nafaqat muzeylarda, balki zamonaviy interyerlarda, dizayn loyihalarida va global san’at bozorida ham o‘z o‘rnini topmoqda.

Xulosa

O‘zbekiston kulolchilik san’ati boy tarixiy va madaniy merosga ega. Bu san’at turi xalqning estetik didi, an’analari va milliy qadriyatlarini aks ettiradi. Zamonaviy sharoitda kulolchilik nafaqat madaniy meros sifatida, balki iqtisodiy rivojlanish omili sifatida ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, kulolchilikni rivojlantirish uchun davlat qo‘llab-quvvatlashi, turizm rivoji va zamonaviy dizayn yondashuvlari muhim rol o‘ynaydi. Shu bilan birga, an’anaviy texnologiyalarni saqlash ham katta ahamiyatga ega.

Kulolchilik san’atini o‘rganish va rivojlantirish bo‘yicha ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish zarur.

Hunarmandchilik maktablari va o‘quv markazlarini tashkil etish orqali yosh avlodni kulolchilik kasbiga jalb qilish lozim.

Kulolchilik mahsulotlarini xalqaro bozorda targʻib qilish uchun marketing strategiyalarini ishlab chiqish kerak.

Turizm sohasida kulolchilik ustaxonalari asosida madaniy turizm yoʻnalishlarini rivojlantirish maqsadga muvofiq.

Hunarmandlarga davlat tomonidan moliyaviy va tashkiliy yordam koʻrsatish tizimini yanada takomillashtirish zarur.

Adabiyotlar.

1. Azimova D. Oʻzbek xalq amaliy sanʼati. – Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi nashriyot, 2017.
2. Bulatov S. Oʻzbek xalq amaliy bezak sanʼati. – Toshkent: Oʻqituvchi, 1991.
3. Pugachenkova G.A., Rempel L.I. Istoriya iskusstva Uzbekistana. – Tashkent: Fan, 1982.
4. Rempel L.I. Arkhitekturnyy ornament Uzbekistana. – Tashkent: Fan, 1987.
5. Ahmedov B. Oʻzbek xalq hunarmandchiligi tarixi. – Toshkent: Fan, 2010.
6. Abdullayev N. Sanʼat tarixi. – Toshkent: Oʻzbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2006.
7. Yusupov E. Madaniyatshunoslik asoslari. – Toshkent: Sharq, 2011.
8. Raximov M. Rishton kulolchilik maktabi. – Toshkent: Sanʼat, 2005.
9. Tursunov S. Oʻzbek xalq hunarmandchiligi va uning rivojlanish istiqbollari. – Toshkent: Fan, 2018.
10. Rasulov A. Hunarmandchilik va turizm integratsiyasi. – Toshkent: Turon, 2019.
11. Abdullaev K. Traditional Crafts of Central Asia. – London: I.B. Tauris, 2015.